

Początkowe rozprzestrzenienie się epidemii

Keywords: kombinatoryka, prawdopodobieństwo, statystyka, statystyka, przetwarzanie danych, średnia arytmetyczna, średnia geometryczna, analiza regresji, GeoGebra

Najbardziej znaną niedawną epidemią jest pandemia COVID-19, choroba wirusowa wywoływana przez koronawirusa SARS-CoV-2, która wybuchła w grudniu 2019 r. w mieście Wuhan w prowincji Hubei w środkowych Chinach.

Początek epidemii COVID-19 w Europie datuje się na styczeń 2020 roku. Pierwsze potwierdzone przypadki odnotowano we Francji 24 stycznia 2020 roku. Było to trzech pacjentów, którzy niedawno wrócili z Chin, gdzie epidemia była już w pełnym rozkwicie.

Następnie choroba rozprzestrzeniła się na Czechy przed 1 marca 2020 r., kiedy potwierdzono pierwsze trzy przypadki. Na dzień 18 marca 2020 r. w naszym kraju potwierdzono już 464 przypadki.

Wczesna faza epidemii charakteryzuje się zazwyczaj wzrostem wykładniczym. W miarę upływu czasu, rozprzestrzenianie się ma tendencję do zwalniania i podążania inną trajektorią (np. liniową, logistyczną itp.).

Typowy scenariusz epidemii

Na podstawie zebranych danych spróbujemy zmodelować liczbę zarażonych osób w funkcji liczby dni od początku epidemii. Tabela zawiera dane opisujące liczbę zarażonych osób w odniesieniu do liczby dni od początku pandemii.

Dzień (n)	Liczba zainfekowanych osób (a_n)
1	3
2	3
3	5
4	6
5	9
6	20
7	27
8	33
9	39
10	64
11	95
12	117
13	142
14	190
15	299
16	384

Uwaga. Są to rzeczywiste dane z Republiki Czeskiej, począwszy od 1 marca 2020 r.

Zadanie 1. Oblicz stosunek liczby zarażonych osób w danym dniu do liczby osób zarażonych w dniu poprzednim.

Rozwiązanie. Jeśli przez q_n oznaczymy stosunek liczby zarażonych osobników w dniu n th do liczby zarażonych osób w dniu $n - 1$ th, otrzymamy następujący wzór

$$q_n = \frac{a_n}{a_{n-1}}, \quad n \geq 2.$$

Możemy teraz obliczyć wszystkie wartości i uzupełnić tabelę.

Dzień (n)	Liczba zarażonych osób (a_n)	Współczynnik zarażonych osób
1	3	—
2	3	1,000
3	5	1,667
4	6	1,200
5	9	1,500
6	20	2,222
7	27	1,350
8	33	1,222
9	39	1,182
10	64	1,641
11	95	1,484
12	117	1,232
13	142	1,214
14	190	1,338
15	299	1,574
16	384	1,284

Obliczony stosunek liczby zarażonych osób w danym dniu do dnia poprzedniego można interpretować jako tempo rozprzestrzeniania się choroby. W przypadku ściśle wykładniczego wzrostu lub spadku współczynnik ten byłby stały. Ponieważ jednak pracujemy tylko z obserwowanymi danymi, wartość współczynnika jest tylko przybliżona. Przyjrzyjmy się bliżej temu wskaźnikowi.

Zadanie 2. Oblicz średnią arytmetyczną i geometryczną wskaźnika liczby zakażonych. Który z nich jest bardziej poprawny w tym przypadku?

Rozwiązanie. Średnia arytmetyczna $\bar{q}$ jest określona wzorem

$$\bar{q} = \frac{q_2 + \dots + q_{16}}{15} = 1,40731.$$

Podobnie, dla średniej geometrycznej G otrzymujemy

$$G = \sqrt[15]{q_2 \cdot \dots \cdot q_{16}} = 1,38191.$$

W tym przypadku lepiej jest użyć średniej geometrycznej.

Na średnią arytmetyczną mogą wpływać wartości skrajne (dla nas, na przykład, wartość q_6), które mogą zniekształcać interpretację średniego wzrostu lub spadku. Z drugiej strony, średnia geometryczna zmniejsza wpływ takich skrajności.

Co więcej, w przypadku wzrostu wykładniczego (jeśli ograniczymy się do podstawowej postaci $k \cdot a^x$) jest on mnożony przez stały czynnik (tj. stosunek dwóch zmierzonych wartości pobranych w stałych

Results matter!

odstępach czasu jest stały). Średnia geometryczna bezpośrednio reprezentuje ten mnożnikowy charakter zmian. Na przykład, założmy, że mamy dwa kolejne pomiary z proporcjami

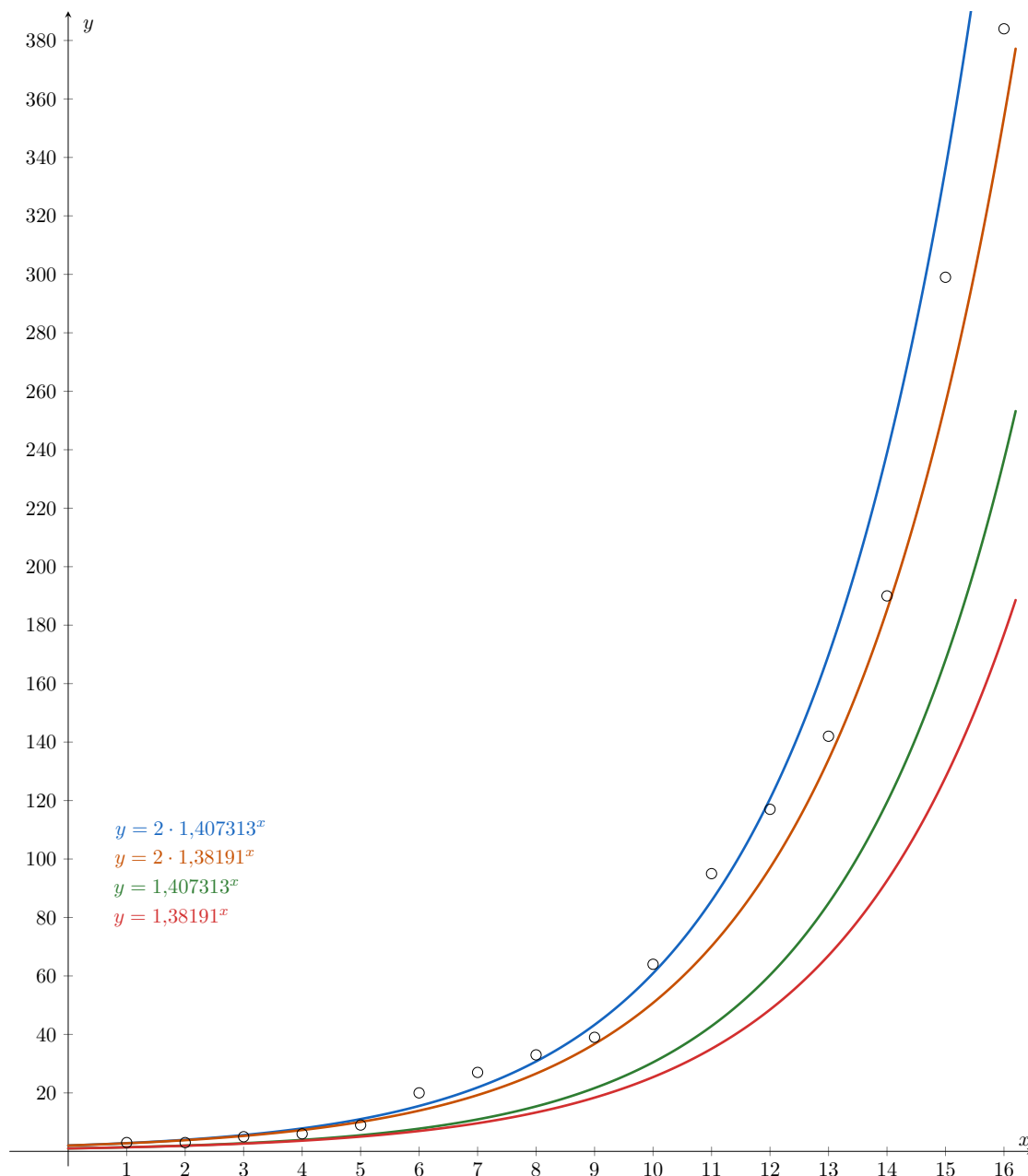
$$q_1 = 2, \quad q_2 = 0,5,$$

wówczas średnia arytmetyczna $\bar{q} = 1,25$ wskazywałaby na stabilny wzrost, podczas gdy średnia geometryczna $G = 1$ prawidłowo odzwierciedlałaby zerowy wzrost netto.

Zadanie 3. Zaprojektuj funkcję, która przybliży liczbę zainfekowanych osób każdego dnia. Utwórz wykres w programie GeoGebra (lub innym).

Rozwiązanie. Stosując metodę prób i błędów, możemy stworzyć funkcję wykładniczą, która odpowiednio reprezentuje nasze dane, na przykład poprzez wykorzystanie obliczonych średnich. Będziemy używać standardowego zapisu, która jest również używana w GeoGebra i na poniższym rysunku. Na wykresie, x reprezentuje czas w dniach a y liczbę zainfekowanych osobników.

Używając średniej arytmetycznej otrzymujemy funkcję $y = 1,40731^x$, średnia geometryczna daje funkcję $y = 1,38191^x$. Funkcje te są dość odległe od zaznaczonych punktów, więc nieco je zmodyfikujemy: $y = 2 \cdot 1,40731^x$, $y = 2 \cdot 1,38191^x$. Wykresy proponowanych funkcji przedstawiono na rysunku. Oczywiście możliwe jest uzyskanie jeszcze dokładniejszych funkcji wykładniczych.

Rysunek 1: Proponowane funkcje wykładnicze metodą prób i błędów

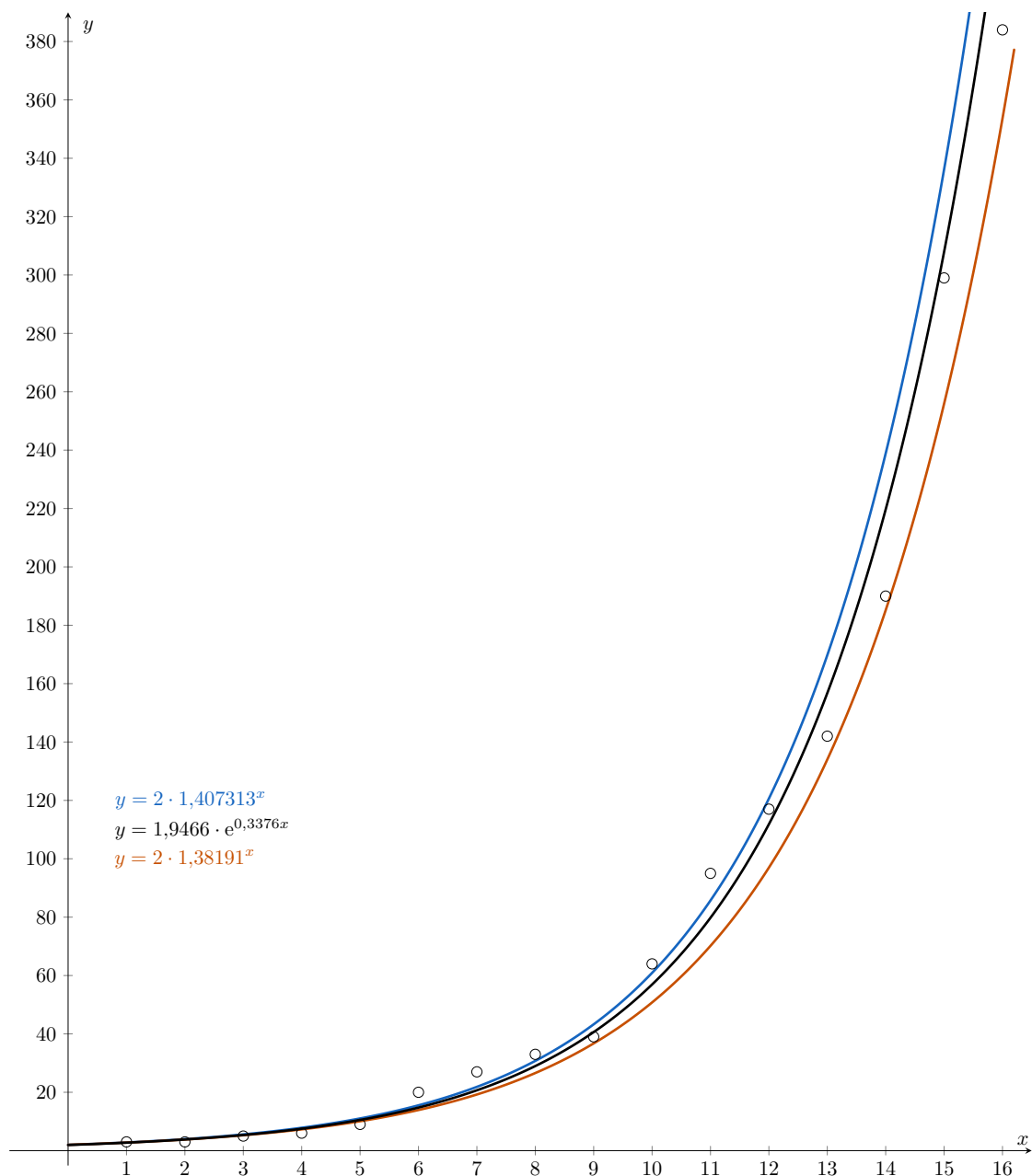
Zadanie 4. Stosując analizę regresji do danych, można uzyskać bardziej odpowiednią funkcję opisującą zachowanie liczby zainfekowanych osób: $y = 1.9466 \cdot e^{0.3376x}$. Porównaj zaproponowaną funkcję z tą funkcją w programie GeoGebra (lub innym odpowiednim oprogramowaniu). Oblicz wartości wszystkich funkcji dla dni od 14 do 16, zaokrąglając wynik do najbliższej liczby całkowitej. Porównaj te wartości z wartościami w tabeli.

Uwaga. Funkcję wykładniczą uzyskaną w wyniku analizy regresji można utworzyć za pomocą arkusza

Results matter!

kalkulacyjnego lub programu Geogebra. W programie Geogebra punkty uzyskane z tabeli należy wprowadzić za pomocą następującego polecenia: $\text{FitExp}(\{(1,3), (2,3), (3,5), \dots, (16,384)\})$.

Rozwiązanie. Wszystkie trzy funkcje zostały przedstawione na poniższym rysunku. Na pierwszy rzut oka widać, że wszystkie funkcje są podobne na początku, ale dla większych wartości x , funkcja $y = 1,9466 \cdot e^{0,3376x}$ wydaje się być najlepiej dopasowana do danych.

Rysunek 2: Porównanie proponowanych funkcji z funkcją uzyskaną za pomocą analizy regresji

Możemy również określić tę obserwację ilościowo, korzystając z danych z tabeli.

Dzień (n)	Liczba zarażonych osób (a_n)	Przykładowe wartości według $y = 2 \cdot 1,40731^x$	Przykładowe wartości według $y = 2 \cdot 1,38191^x$	Przykładowe wartości według $y = 1,9466 \cdot e^{0,3376x}$
14	190	239	185	220
15	299	336	256	308
16	384	473	354	432

Możemy wykorzystać zakres, w jakim poszczególne wartości różnią się od siebie, jako wskaźnik dokładności, z jaką nasze funkcje reprezentują dane. Daje nam to następujące wyniki:

$$|239 - 190| + |336 - 299| + |473 - 384| = 175$$

$$|185 - 190| + |256 - 299| + |354 - 384| = 92$$

$$|220 - 190| + |308 - 299| + |432 - 384| = 87.$$

Zazwyczaj jednak do oceny dokładności wykorzystuje się kwadraty różnic. Wynika to z faktu, że podniesienie do kwadratu zmniejsza wpływ małych różnic (poniżej 1) i jeszcze bardziej zwiększa wpływ dużych różnic.

Powoduje to:

$$(239 - 190)^2 + (336 - 299)^2 + (473 - 384)^2 = 11,691$$

$$(185 - 190)^2 + (256 - 299)^2 + (354 - 384)^2 = 4,174$$

$$(220 - 190)^2 + (308 - 299)^2 + (432 - 384)^2 = 3,285.$$

W tym przypadku trzecia krzywa również okazała się najlepsza. Nie jest to przypadek, ponieważ krzywa utworzona przy użyciu regresji minimalizuje tego typu błędy.

Zadanie 5. Czy epidemia będzie nadal rozprzestrzeniać się zgodnie z zaprojektowaną funkcją? Co może wpłynąć na jej przyszłe zachowanie?

Solution. Aby epidemia nadal rosła wykładniczo, warunki rozprzestrzeniania się choroby muszą pozostać niezmienione. W praktyce ludzie zaczną chronić się za pomocą sprzętu ochronnego, zminimalizują kontakt z innymi lub zaszczepią się. Zmniejszy to tempo wzrostu liczby zarażonych osób. Epidemia osiągnie swój szczyt, a liczba zarażonych osób zacznie spadać. Aby utrzymać wzrost wykładniczy, musiałaby również istnieć nieograniczona liczba osób, które mogą zarazić się chorobą.

Literatura

- European Centre for Disease Prevention and Control *Novel Coronavirus: three cases reported in France*. Dostępne na https://www.flickr.com/photos/ecdc_eu/50321985653/in/dateposted/ [cit. 08.08.2024]
- Ministerstwo Zdrowia ČR. *Onemocnění aktuálně - COVID 19*. Available from <https://onemocneni-aktualne.mzcr.cz/api/v2/covid-19> [cit. 30.8.2023]